

til. Den diplomatiske Forhistorie er her givet paa Grundlag af interessante, hidtil ikke benyttede Akter fra Departementet for de udenlandske Anliggender. Notevekslingen imellem Danmark og Sverige kaster Lys over den politiske Stemning i de to Lande. Fjerde Afsnit giver en Oversigt over de forbavsende mange forskellige Inddelinger af Skjoldet, som har været anvendte, og femte Afsnit skildrer den Orden, hvori hvert enkelt Mærke er blevet optaget i det sammensatte Skjold med Tilføjelse af Tiden for dets første Fremkomst.

Som ovenfor antydet, drøftes i Bogen en Række heraldiske Problemer; men Forfatteren har herved undgaaet Fristelsen til at indlade sig paa tvivlsomme Hypotheser; han har bestandig fast Grund under Fødderne.

F. J. West.

W. F. Reddaway, Docent i Historie ved Universitetet i Cambridge, har længe været en opmærksom Iagttager af dansk Historieskrivning, hvis vigtigste Frembringelser han stadig med Kundskab og Forstaaelse anmelder i *English Historical Review*. Ved Siden deraf har han gennem mange Aar studeret Struensee og Struenseetiden. Han forbereder et større Værk om den danske Minister og har fra Tid til anden offentliggjort mindre Studier i det engelske historiske Tidsskrift. Sidst har han i Januarheftet 1926 meddelt en lille Afhandling *Don Sebastian de Llano and the Danish Revolution*. Paa Grundlag af Afskrifter af Depecher, der findes i Statsarkivet i Simancas, meddeler Reddaway den spanske Københavner-Gesandts Relationer til sin Regering om Begivenhederne i de bevægede Maaneder før og efter Struensees Fald. Som han fremhæver, var den spanske Gesandt uden direkte Interesse i dansk Politik og ude af Stand til at skaffe sig intimere Kundskab til Forholdene. Hans Kommentarer, der gengives i Udtog, har dog Interesse som Vidnesbyrd om »the impression made on a sensible and tolerably impartial observer by some of the strangest events in history«.

Ax. L.

Professor Halvdan Koht har i over 25 Aar beskæftiget sig med Studier over den norske Bondebevægelse, han har i Tidens Løb offentliggjort adskillige Afhandlinger med Emner fra dette Omraade, og nu har han samlet en Række Forelæsninger herom i en større Bog: *Norsk Bondereisning*. Sprogformen i denne Bog er Landsmaal, Indholdet er lærerigt og interessant med Præg baade af Essayets Livlighed og af Lærdommens Grundighed. Det er en Slags Indledning til Bondebevægelsen, der her er skrevet.

Vi faar gennemgaaet den norske Bondestands sociale Historie lige indtil 1814, idet Forf. fremhæver alle Træk til Belysning af den Trang til Selvhævdelse, der allerede i tidligere Tider har været at finde hos Bønderne, og som derfor maa siges at pege i Retning af Bondepolitiken i det 19. Aarhundrede.

Prof. Koht har dette Hovedsynspunkt overfor den politiske Bonderejsning: »Det var en Klassekamp i den rette og fulde historiske Mening. Det var ikke Aandsmagter, som bar den frem. Det var ikke store politiske Principer, som skabte Bondepolitiken — ikke nationale Selvstændighedstanker, som rejste Bønderne mod en dansk-dannet Overklasse. Tværtimod: Bondepolitiken skabte Principkravene og tog først lidt efter lidt Karakter af en national Rejsning. Demokratiske og nationale Tanker var ikke Aarsager til Bøndernes Kampe, men Følger af dem. Det, som var Grundkraften i den, var Kravet om Magt — Magt over Samfundet og over Rigdommene i det«. En Historiker behøver ikke at være Marxist for at anlægge et saadant Synspunkt. Vilh. Topsøe fremhævede for 50 Aar siden i sit Skrift »Fra Bondeopvækkelsens Tid«, at den danske Bondebevægelse havde sit Udspring i rent praktiske og ikke i politisk principielle Spørgsmaal. I den danske Bevægelse var et snævert afgrænset økonomisk Spørgsmaal, Fæstevæsenet, fra først af det afgørende; men noget, der helt svarer hertil, kan dog vist ikke paapeges indenfor den norske Bevægelse.

Prof. Koht fastslaar, at det norske Samfund allerede i Vikingetiden var et udpræget Klassesamfund, uden at dog de foreliggende Kilder har givet os nogen Beretning om en Klassekamp. I det 13. og 14. Aarhundrede var Norge under et udpræget Adelsstyre, der i det 15. Aarhundrede blev til et rent Adelstyranni. Derfor hører vi f. Eks. om Bondeoprør i Erik af Pommerns sidste Tid. I det 16. Aarhundrede fandt der en Nedgang Sted i Bøndernes Stilling ligesom i andre Lande, og derved foranledigedes nye Forsøg paa Bonderejsning. Storgodset bredte sig til Trods for Odelsretten. Af denne var naturligvis Godsejerne Modstandere (som de danske Godsejere har været det af Fæstevæsenet), og de stillede 1548 ligefrem Krav til Kongen om dens Ophævelse. Efterhaanden uddøde den norske Adel, men der opstod en Borgerstand, til hvilken Bøndernes Forhold heller ikke var godt. Handelsmændene udnyttede Almuen, og dette gav blandt andet Anledning til Lofthausfejden i det 18. Aarhundrede.

Den største Betydning for den norske Bonderejsning fik dog Modsætningsforholdet til Embedsmændene.

Prof. Koht kan ikke benægte, at de norske Bønder ærede og

elskede den danske Konge. Han forklarer det med, at de saa bort fra Kongernes personlige Egenskaber og blot hyldede en Idealskikkelse, som deres egen Fantasi anbragte paa Tronen. Den Forklaring kan vel for Resten gælde det meste af den Kongedyrkelse, der har været i Verden. Elskede Bønderne Kongen, hadede de imidlertid af et godt Hjerte hans Embedsmænd. Disse havde jo blandt andet den Opgave at opkræve Skatter, som Bønderne aldrig var glade for at betale, selvom deres Uvilje ikke altid fik et saa stærkt Udtryk som i den saakaldte Stridekrig i Anledning af Ekstraskatten. Overfor det lutherske Præsteskab stod de fra tidlig Tid i Opposition, og omkring 1800 udbrod det store Oprør mod Præsternes aandelige Formynderskab, som Haugianismen var. Angaaende Hans Nielsen Hauge fremhæver Prof. Koht, at han ikke blot kaldte sine Standsfæller til bevidst religiøst Liv, men ogsaa til praktisk Fremdrift og Dygtiggørelse. Hans Lærlinge kom til at spille en meget betydelig Rolle i »Bondepolitiken«, hvis religiøst prægede Forspil Haugianismen aabenbart er.

Om den haugeske Kristendom bruger Prof. Koht det Udtryk, at den blev »en levende Aandsmagt i Folkesjælen«, og han fremhæver til allersidst i sin Bog Bøndernes Retsfølelse som en Forudsætning for Bonderejsningen. Skulde man dog saa ikke kunne sige, at Aandsmagter har været med til at bære denne frem?

Hans Jensen.

Sveriges historia till våra dagar svarer efter Udgivelsen af Bind XIV bogstavelig til sin Titel, ført op til Aaret 1925. Det har ikke været nogen let Opgave, Dr. Karl Hildebrand har paataget sig med Behandlingen af Gustav V's Regeringstid, og forsaavidt Formaalet har været at bearbejde det uhyre omfattende Kildestof til en overskuelig Fremstilling, er det ikke helt lykkedes. Der vil altid kunne gøres Indvendinger mod det Udvalg af Stoffet, som nødvendigvis maa gøres, men her er den første Indvending snarest, at Udvalget ikke har været begrænset nok. Hvad der er vundet i Oplysningernes Mængde, er tabt i Overskuelighed; man har ofte mere Indtrykket af at læse i en statistisk Aarbog end i en historisk Fremstilling. Men det er et Kæmpearbejde, der er nedlagt i Bogen, og som Haandbog har den den Fortjeneste, at man ikke skal søge sine Oplysninger forgæves — der er næppe nogen af Krigstidens Kommissioner, som er forblevet uomtalt paa de 314 Sider, Behandlingen af de fire Krigsaar spænder over.